

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

Bp.
(Hely)

1944. I. 20.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Keglevich István

Idő

"1944"

Személy

Helysz

Szobor a Vigszinház előtt

Bejárta a sajtót a hír, hogy a Vigszinház vezetősége elhunyt igazgatójának, Harsányi Zsoltnak emléket szoborral akarja megörökíteni. A kegyeletes emlékművet ott helyeznék el a Vigszinház feljárója alatt, a kicsiny kertben, ahol máig néhai nagy művészenek, Hegedüs Gyulának mellszobra áll az egyik oldalon. A szándék tiszteletreméltó és — ha csak a szoboremelések körül újabbban tervezett hosszabb időhatár nem áll útjában — annak rendje és módja szerint meg is fog valósulni. Harsányi Zsolt mindenképpen megérdemli a Vigszinházról a hálás megemlékezést. Az ugynevezett örségváltás nehéz idején úgy vezette keresztül a színházat, hogy az sem művészi tekintélyében, sem belső művészi egységében nem szenvedett kárt s a magánszínházak között megtartotta vezető szerepét. De mint drámaíró, műfordító, dramaturgot is megörökíti a Vigszinház története, a színház a szoborral tehát önmagát tiszteli meg. Épp ezért ez a terv nem kifogásolható, sőt dicsérendő.

A színház vezetősége azonban ugyanakkor pótolhatja egy régi mulasztást, amelyet a Faludi-korszak, majd a Ben Blumenthal rendszere figyelmeztetések ellenére is következetesen elkövetett, amikor a színház alapítójáról, életrehívójáról és stílusának megteremtőjéről, gróf Keglevich Istvánról elfelejtett méltóan megemlékezni.

Az előcsarnok falán az emléktábla — amelyet annakidején a megnyitáskor ott elhelyeztek — márványba vésvé őrzi ugyan a nevét, de sem kép, sem szobor nem emlékeztet rá ama falak között, amelyek neki fő-

képpen köszönheték felemelkedésüket és azt, hogy ebből a színházépületből a magyar színművészeti kultúra egyik hatalmas intézménye lett.

Gróf Keglevich István alakja a ma élő nemzedék előtt már alig ismert s az idősebbek is talán inkább tragikus végű párbaja és az állami színházaknál két ízben viselt intendánsága halványuló emlékeiben él. Ez az intendánsi működés akkoriban a színházban és a színház körül sok belső harcot és külső támadást váltott ki. Színészi, színésznői és írói sértődések és félreértések egyrészt, erős és ellentmondást nem tűrő egyéniségének néha különös megnyilatkozásai másrészt, — a közönség elé inkább a hibákat vetítették ki ebből az intendánsi működésből. A jó gyakorta sirba száll az emberrel — mondja Shakespeare tragédiájában Antonius —, s ez lett Keglevich István sorsa is. Azok az idők, amit az állami színházak élén töltött, a valóságban nem voltak meddőek a színházak szempontjából. A sikertelenség inkább a kor különleges viszonyaiból származott. A művészi felfogásban, kritikában és a közönség műizlésében is beállott fordulatok okozták, amelyekhez a Nemzeti Színház természeténél fogva és művészi összetétele miatt azonnal nem alkalmazkodhatott. Az Operaház fejlődésében azonban letagadhatatlanul nagy és fontos része volt. Azok pedig a színházat belülről látták és belső küzdelmeit ismerték, azt is tudták, hogy a Nemzeti Színház és művészgárdája igen sokat köszönhetett neki. Az akkori belügyminisztérium szűkmarkuságával szemben erőiesen tudta képviselni a

színház érdekeit s igen sok művésznak vitat ki az anyagi méltánylást. Lehe'ővé tette a Nemzeti színpadán a modern rendezés kialakulását s még a sajátjából is bőségesen áldozott arra, hogy a színpadképek külsőben

meg és mások szerettek dicsőséget vele. De szemem sohasem távozott egészen a Vigszinházról, meg akkor sem, amikor az üzletesség színe kizárólagosan uralkodott ott a vezetésben s meg a legszebb művészi teljesítményt is ennek a szekerébe fogta.

A Vigszinház azonban, bár kitűnő üzlet lett belőle, művészileg is fogalommal vált, különleges szellem alakult ki benne, amelyet még saját gazdasági vezetése sem tudott, de nem is mert volna megváltoztatni. Sajátos előadástípus, különleges összjáték, az együtt-élő, érző és dolgozó együttes vigszinházi szelleme, eleven, alkotó valósággá lett az idők során. De ez a szellem Keglevich Istvánról indult el. Ez a stílus, ez az összjáték Keglevich István képzeletében született meg és az ő erős akaratával valósította meg a kitűnő igazgatón és az olyan jeles rendezőknél keresztül, mint amilyen például Mátrai Be'egh Béla főrendező volt, akit azután Keglevich ismét vissza is vitt a Nemzeti Színházhoz.

Ha ma meg is kellett érne Keglevich tisztelőinek, hogy egy nagy művésznő indokolatlan és alaptalan haragja — még tragikus halála után egy emberöltővel is — hangot és nyilvánosságot kapott és becsmérő valótlanosságok jelenhettek meg róla, — talán éppen a Vigszinház vezetőségének volna szép és illendő gesztusa, hogy a maga kegyeletének lerovásával, a sirból kirikoltó alaptalan vádaskodással szemben, elégtételt adjon ennek a kivételes férfiúnak és nagyszerű művészléleknek.

Mert bármilyen volt is a kortársak vélekedése róla a körülötte folyó harcok közepeit, azt legnagyobb ellenfeleinek is el kellett ismer-

niük róla utólag, hogy következetes művész meggyőződésű, a szépért és a magasrendűért lelkesülő lélek volt, aki semmit sem tett a saját becsvágya miatt, hanem mindig — a tisztá becsült útján járva, s azért mindig kiállva, — életre-halálra szolgálta azt az intézményt, amelyet rábízta s azt a művészi célt, amit maga elé tűzött.

Hinni akarjuk, hogy a Vigszinház vezetősége meghallja a szavunkat és megérti s jóvá tesz egy régi mulasztást: a maga hagyományos szellemének éle'rehívóját épp úgy megörökíti az utókor tisztelete számára, mint most eltávozott igazgatóját, aki ennek a szellemnek jó sáfárja és hí követője volt.

tökéletesek legyenek s a színház jelmez- és kellékára gazdagodjék. De igen sok művészi kezdeményezésnek is ő volt a megindítója és sugalmazója! Tóth Imre például emlékirataiban, noha a színház körül gyakran voltak elvi és személyes összeütközések, igen nagy elismeréssel és méltánylással írt Keglevich Istvánról, az intendánsról és sok alaptalan feltevés és rágalmat cáfolt meg vele kapcsolatban.

Vigszinházi működése azonban a mai közönség előtt és még az idősebb korosztály előtt is majdnem teljesen feledésbe merült. Amit nem kis részben okozott az, hogy a Faludi-rezsim igen ügyesen gondoskodott saját érdemeinek és dicsőségének hírveréséről, de mindinkább igyekezett elfelejteni azt a Keglevich Istvánt, akit voltaképpen kitörtak és kiemelték a Vigszinház vezetéséből. Faludi Gábornak például van szobra a Vigszinházban!

Pedig Keglevich István nélkül a Vigszinház nem tudta volna megnyerni indulásakor a maga csatáját. Már az előkészületeknél elakadtak volna, ha Keglevich rendkívüli akaratereje és különleges nagy tekintélye nem állt volna ott a Vigszinház mellett. Magának a színháznak megszervezése és a művészi

vezetés bölcs kiválasztása pedig elsősorban az ő érdeme volt. Ő hozta fel Kolozsvárról Ditrói Mórt s vele a kolozsvári társulatnak olyan kiválóságait, akikből azután a Vigszinház nagyhirű gárdája kialakult. Résztvett a többi színész és színésznő kiválogatásában és felkeresésében is s a Vigszinház meginduló társulatának beállítása és összehangolása nem kis mértékben volt az ő szellemiségének eredménye. Nem hiába ismerte Európának szinte minden színpadát, minden jellegzetes színházstílusát és fontos színész egyéniségét, tökéletes időérzéssel találta el, hogy a kibontakozó naturalizmus stílus-előnyeit át kell plántálni a magyar színpadra, de azt is, hogyan lehet a pergő, gyors, francia vigjátéki és bohózáti előadásmódot magyar nyelvű előadásban kiformálni. Ő teremtette meg azt a ragyogó keretet, a színpadi képnek azt a pontos, bőkezű és a valóságot kihangsúlyozó teljességét, amelynek a Vigszinház sikerének jelentékeny részét köszönhetette s amely valóságos tradícióvá lett ezen a színpadon. Egyik diadalmas bemutató után híres kritikus mondotta ezt a megállapítást róla:

— Napoleon mindenüvé odanyomta a maga nagy *N* betűjét, amihez köze volt!... Ennek a tökéletes párisi szalonnának is minden butorára és minden tárgyára bizvást rá lehetne tenni a *K. I.* betűt! De nem is kell rátenni, mert láthatatlanul ott van, annyira lehet érezni, hogy mindez Keglevich István páratlan műizléséből jött létre!

A művészi igazgató, a kitűnő Ditrói Mór a színház üzletembereivel szemben mindig megkapta Keglevich István támogatását. A híres együtttest Ditrói Mór munkáia nevelte és alakította ki, de e mögött azért ott volt, illetőleg vele volt Keglevich István rendkívüli európai műveltsége, a színpad iránt való lángoló szeretete és fékezhetetlen bőkezűsége.

Keglevich István később elment a Vigszinházról — nem egészen önszántából. Mint annyi más nagy tervénél és eszméjénél, itt is meg kellett érnie, hogy abból, amit ő kitálalt és életrehívott, mások gazdagodtak